

PROFESORUL CONSTANTIN MOISIL (1876-1958)

Remarcabil reprezentant al științei și culturii românești prin contribuțiile aduse în domeniul cercetării istorice ca numismat și arhivist, profesorul Constantin Moisil își leagă începuturile activității de Dobrogea. După absolvirea Facultății de litere din București (1898), a făcut parte din valorosul corp profesoral al gimnaziului (apoi liceul) din Tulcea. Stabilit pentru un timp (1899-1911) în acest port dunărean, profesorul Constantin Moisil a demonstrat necesitatea transformării școlii într-un principal factor cultural prin organizarea activităților extrașcolare. Ca fost membru al „Societății literare” din cadrul „Gimnaziului fundațional” din Bistrița, el și-a dovedit experiența în cadrul „Reuniunii muzical-literare”, societate ce urmărea animarea vieții culturale tulcene prin organizarea de audii muzicale, șezători literare, cicluri de conferințe¹⁾. La 16 septembrie 1900 și-a început activitatea „Societatea de lectură a elevilor” care, pe lângă familiarizarea copiilor cu literatura română, urmărea organizarea fructuoasă a timpului liber. În cadrul ei au fost organizate conferințe, se recitau versuri, au fost interpretate lucrări muzicale accesibile elevilor²⁾. Fondurile obținute prin șezătorile literar-muzicale s-au folosit la înființarea orchestrei școlare și a bibliotecii liceului, devenită, ulterior (urmare a unor importante donații) bibliotecă publică.

În perioada activității sale la Tulcea, profesorul Constantin Moisil a fost un colaborator apropiat al „Revistei generale a învățământului” fondată, în 1905, de Spiru Haret. Articolele semnate de eminentul dascăl se constituie în valoroase contribuții la istoricul școlii dobrogene („Școlile din Tulcea”)³⁾ și constituie o largă pledoarie asupra rolului cultural pe care acestea trebuie să-l joace („Istoricul culturii românești în școala noastră secundară”)⁴⁾. Principiile materializate în activitatea practică desfășurată de Constantin Moisil și-au găsit expresia în șirul de articole dedicate activității extrașcolare, toate subliniind necesitatea afirmării școlii ca principal mijloc de educație patriotică („Cum să ocupăm timpul liber al elevilor”, „Un nou mijloc de educație patriotică”)⁵⁾.

Eforturile întreprinse în viața spirituală a Dobrogei după 1878 au avut ca obiective valorificarea patrimoniului național din această parte a țării, înființarea sau dezvoltarea instituțiilor culturale, ridicarea conștiinței civice.

Profesorul Constantin Moisil a făcut numeroase studii pe teren sesizând prezența și valoarea numeroaselor mărturii arheologice. Importanța acestor cercetări justifică prezența sa cu articole în „Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice” și în revista „Convorbiri literare”. De la simple cercetări făcute pe teren („Un mithreum în Dobrogea”, „Stâlpii miliari găsiți în satul Garvăn” ș.a.)⁶⁾ sunt demne de reținut încercările de rezolvare a unor probleme legate de amplasamentul unor cetăți antice. Prin coroborarea cercetărilor cu izvoarele antice (Strabon, Tabula Peutingeriana) autorul își exprimă convingerea că ruinele din apropierea satului Caranasuf (Istria) reprezintă locul cetății Histria, fapt confirmat de cercetările ulterioare întreprinse de Vasile Pârvan⁷⁾. Bazat pe cunoașterea operelor istorice din secolul al III-lea

d.Ch. și a rezultatelor cercetărilor arheologice obținute în această perioadă, Constantin Moisil considera cetatea Halmiris identică cu Salmorus (Salmorude), lângă satul Murighiol din zilele noastre⁸⁾. De asemenea, nu putem uita că publicarea, în 1906, a marelui tezaur de monede medievale românești descoperite pe dealul Bădila, de lângă Niculițel, a constituit un adevărat eveniment, prin importanța lor și a datelor obținute⁹⁾.

Dincolo de opiniile suscitade de unele din rezultatele acestor cercetări, eforturile științifice ale lui Constantin Moisil se înscriu ca o contribuție valoroasă. Înființează, împreună cu alți profesori tulcenți, Societatea pentru studierea Dobrogei și, apoi, revista „Arhiva Dobrogei”. Apreciat ca întemeietorul numismatiei moderne în țara noastră¹⁰⁾, din 1910, va lucra la Cabinetul numismatic al Academiei Române, a cărei conducere o va primi în anul 1933. Concomitent va fi desemnat președintele Societății numismatice române (1933-1958) având un rol deosebit în editarea celor două reviste de specialitate, „Buletinul Societății numismatice române” și „Cronica numismatică și arheologică”.

În mod firesc, studiul monedelor l-a obligat la cunoașterea aprofundată a izvoarelor arhivistice medievale. Totodată, profesorul Constantin Moisil va ajunge un apreciat specialist în domeniul heraldicii, sigilografiei, medalisticii¹¹⁾. De aceea, numirea sa la conducerea Arhivelor Statului (1923-1938) reprezenta recunoașterea vastelor sale cunoștințe multidisciplinare.

În această calitate și-a exprimat opiniile referitoare la locul și rolul acestei instituții în viața social-culturală românească¹²⁾. Pornind de la aprecierea că Arhivele Statului nu trebuie să se limiteze la adunarea și organizarea documentelor, ci să însoțească activitatea cu o muncă științifică necesară, profesorul Constantin Moisil a militat pentru formarea specialiștilor care să poată descifra și folosi documentele deținute. În acest scop, a pus bazele „Școlii de arhivistică” (1924), instituție de rang universitar. Totodată, pentru crearea unui interes cât mai mare față de documente se va preocupa de editarea „Revistei Arhivelor” (1924). S-a mai avut în vedere organizarea de expoziții permanente cuprinzând documente originale, peceti, steme pentru a se dezvolta și cultiva interesul publicului față de ele. Materialele documentare obținute de la donatori vor constitui elemente importante ale Muzeului Arhivelor (1924).

Valoarea științifică a profesorului Constantin Moisil a fost unanim recunoscută și prin alegerea sa ca membru al Academiei Române (1948).

NOTE

1. **Anuarul liceului „Principele Carol” din Tulcea pe anii școlari 1921-1922**, p.12; Ilie Țabrea, **Constantin Moisil, pionier al numismatiei românești**, Editura științifică, București, 1970, p.34.

2. **Idem**

3. „Revista generală a învățământului”, nr.8, 1 martie 1906, p.561-568; nr.9, 1 aprilie 1906, p.670-676.

4. **Idem**, nr.6, 1 ianuarie 1907, p.390-407.

5. **Ibidem**, nr.10, 1908-1909, p.713-714; „Viitorul”, 23 aprilie 1910, p.1.

6. „Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice”, București, nr.1, 1909, p.46; nr.3, 1909, p.113-119.

7. **Idem**, nr.4, octombrie-decembrie 1909, p.165.

8. **Ibidem**, 1910, f.93-94.

9. **Monede vechi românești găsite în Dobrogea. Tezaurul de la Bădila** în „Convorbiri literare”, XL, 1909, 12, p.1117-1122; Emil Condurachi, **Constantin Moisil - Omul (1876-1958)** în „Memoriile Secției istorice”, seria IV, tomul I, 1975-1976, Editura Academiei, p.60; Octavian Iliescu **Însemnătatea operei științifice a profesorului Constantin Moisil în loc.cit.**, p.176.

10. Golimaș Aurel, **Constantin Moisil, ctitor al numismatiei științifice românești**, în „Revista Arhivelor”, nr.1, 1977, p.79-81.

11. Ilie Țabrea **Bibliografie. Opera științifică a domnului Constantin Moisil**, în „Revista Arhivelor”, vol.III, partea a II-a, nr.8, 1939, p.383-393.

12. „Revista Arhivelor”, nr.1, 1977, passim.